

ІДЕА *list*

№3 (17) • 2021

- Мистецтво завжди бути філософом
- Для чого потрібна філософія
- Аристотель: Етика щастя

Журнал культурної асоціації «Новий Акрополь»

Мистецтво завжди бути
філософом _____ 3

Для чого потрібна
філософія _____ 7

Історія про крила _____ 10

Пізнай самого себе.
Розмова одного
афінського полководця
зі своїм учителем _____ 12

Аристотель:
етика щастя _____ 15

Філософська вікторина _____ 18

Чорний колір зіниць _____ 20

Про цікаве _____ 22

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ

Головний редактор:

Антон Мусулін

Редактори:

Ольга Косянчук

Тетяна Косянчук

Ганна Алейнікова

Макетування:

Юлія Каменщикова

Олена Чіркова

Фото:

pixabay.com

flickr.com

Філософування є однією з найдивовижніших діяльностей людини, хоч часом і здається, що це – марна справа, яка немає жодного практичного застосування. За її допомоги не спечеш хліба, не пошиєш чоботи та не збудуєш будинок. Але коли ми шукаємо спосіб, як найкраще прожити своє життя чи стати щасливим, більш потужної науки не віднайти.

То як саме філософія допомагає стати щасливим? В чому ще є її цінність? Яка дорога веде людину до успіху? І що це за дивне мистецтво – бути філософом? Запрошуємо вас поміркувати над цими питаннями разом з авторами. Крім статей ми підготували для вас філософську вікторину, а для поціновувачів поезії публікуємо один з найкращих творів конкурсу Есе та поезії «Наважитись бути», про який розповідали у попередньому номері.

17-й випуск журналу IdeaList – присвята і наш внесок у традицію святкування Всесвітнього дня філософії!

Давайте додамо у життя трошки більше любові до мудрості.

■ *Ваша редакція*

* Всесвітній день філософії за регламентом ЮНЕСКО відзначається щорічно у третій четвер листопада, з 2005 року.

МИСТЕЦТВО ЗАВЖДИ БУТИ ФІЛОСОФОМ

■ *Хорхе Анхель Ліврага*

Це мистецтво сьогодні майже забуте. Ми виростили в метушні і марноті постійних змін, вічного руху, до якого нас схиляє або нудьга, або фантазії нашої психіки.

«Старий світ», у якому всі ми живемо, все ще міцно тримає нас – своїми порожніми звичками, «маленькими радощами», отупляючим матеріалізмом і строкатістю позбавлених суті релігійних форм.

Нам дуже не вистачає здатності зупинитися й уважно подивитися навколо – адже це один із способів побачити самого себе. Ми йдемо, зневажаючи все, що бачимо, без роздумів, без реальної участі в житті природи, яка є проявом Божественного.

Ми забули, що є речі дорогі, близькі серцю, нехай навіть маленькі і незначні, зате наші, рідні, які дають тепло серцю і зміцнюють дух. Іноді навіть здається, що ми втратили любов до них.

Гадаю, час повернути це забуте мистецтво.

У нас є Платон, у нашому розпорядженні «Таємна доктрина», гарна бібліотека... але чи достатньо цього?

Що означає бути Філософом? Учатися, проводити заняття, читати лекції, дізнаватися про те, про що раніше не знали? Так... але не тільки. Необхідно відчувати потаємну реальність усіх речей і вміти жити нею. А для цього недостатньо лише робити ті чи інші вправи, сидати у певні пози, виснажувати тіло постом та утриманням, чи впадати в інші крайнощі. Я знаю, що нам не вистачає чогось іншого, більш величного. Нам не вистачає розуміння того, що є речі на перший погляд незначні, але насправді великі і дуже важливі.

Я знаю також, що сам дуже далекий від досконалості і мало підходжу для того, щоб бути ідеальним прикладом філософа. Але, якщо я вже опинився у полі вашого зору і відчуваю потребу розділити з вами маленьку частку свого життєвого досвіду, я спробую перебороти незручність і розповім одну історію з власного життя. Не все можна висловити, але я хочу передати вам свій досвід, сподіваючись, що він виявиться корисним для вас.

Кілька місяців я жив на острові Майорка, куди приїхав, щоб писати свою нову книгу і знову відчувати зачарування стародавньою магією моря.

Одного разу мої супутники вирушили за покупками, а щоб не шукати стоянку, залишили мене в машині. Вечоріло. Переді мною головною вулицею рухався нескінченний потік туристів: невелике рибацьке містечко влітку перетворюється на центр відпочинку. З бічної вулиці, вже зануреної у темряву, я міг бачити все, що відбувається, ніким не помічений, начебто з іншого виміру.

Я бачив людей, які поспішали в різні боки. Машини, мотоцикли, велосипеди насилу прокладали собі шлях крізь людський потік. Я бачив пари закоханих, які були повністю поглинуті одне одним, і літніх людей, яких ріднила неквапливість і, певною мірою, спільні спогади. Якись діти бігали, захоплені своїми іграми, що для дорослих залишаються загадкою.

Мені подумалося, що якби раптом усі довідалися, що істина знаходиться там-то і там-то, і її можна побачити на власні очі, то усі кинулися б до неї. І тому щоразу, коли я бачу людей, які йдуть поодиноці і кожен у свій бік, серце підказує мені, що шукають вони зовсім не істину.

Кожен намагається наблизитися до своєї власної істини, яка віддзеркалює, як правило, його бажання, прагнення, та й взагалі все, що завгодно.

Я побачив перші зірки, які також здійснювали свій рух по небу, і старий вітрильник, що в нерухомості очікує на верфі нового плавання. Мною опанувало дивне почуття. Я зрозумів, що можу бути філософом, не згадуючи ні Геракліта, ні Канта. Звідкись прийшло усвідомлення, що постійний рух речей і живих істот, які шукають чогось, нехай навіть несвідомо, є природним і гідним поваги. Бог є у всьому і в усіх, у кожному шляху, у кожній надії, у кожній ностальгії. Втратити можливість побачити цю божественну присутність в усьому – це велика помилка. Але ще більша помилка – перестати через це бути філософом. Тому що саме розуміння цієї істини привело мене до тих маленьких прозрінь душі, про які я вам розповідаю, і до багатьох інших усвідомлень, про які мовчу, не знаходячи слів, щоб виразити невимовне.

Раптом я відчув, що з усіма людьми мене зв'язують якісь таємничі узи. Згадуючи про те, що писав великий поет Амадо Нерво, я відчув, що якимось дивним чином усі люди стали моїми братами... Бог... Я сам... Життя... Час... Простір...

Все переплелось й об'єдналось в мені.

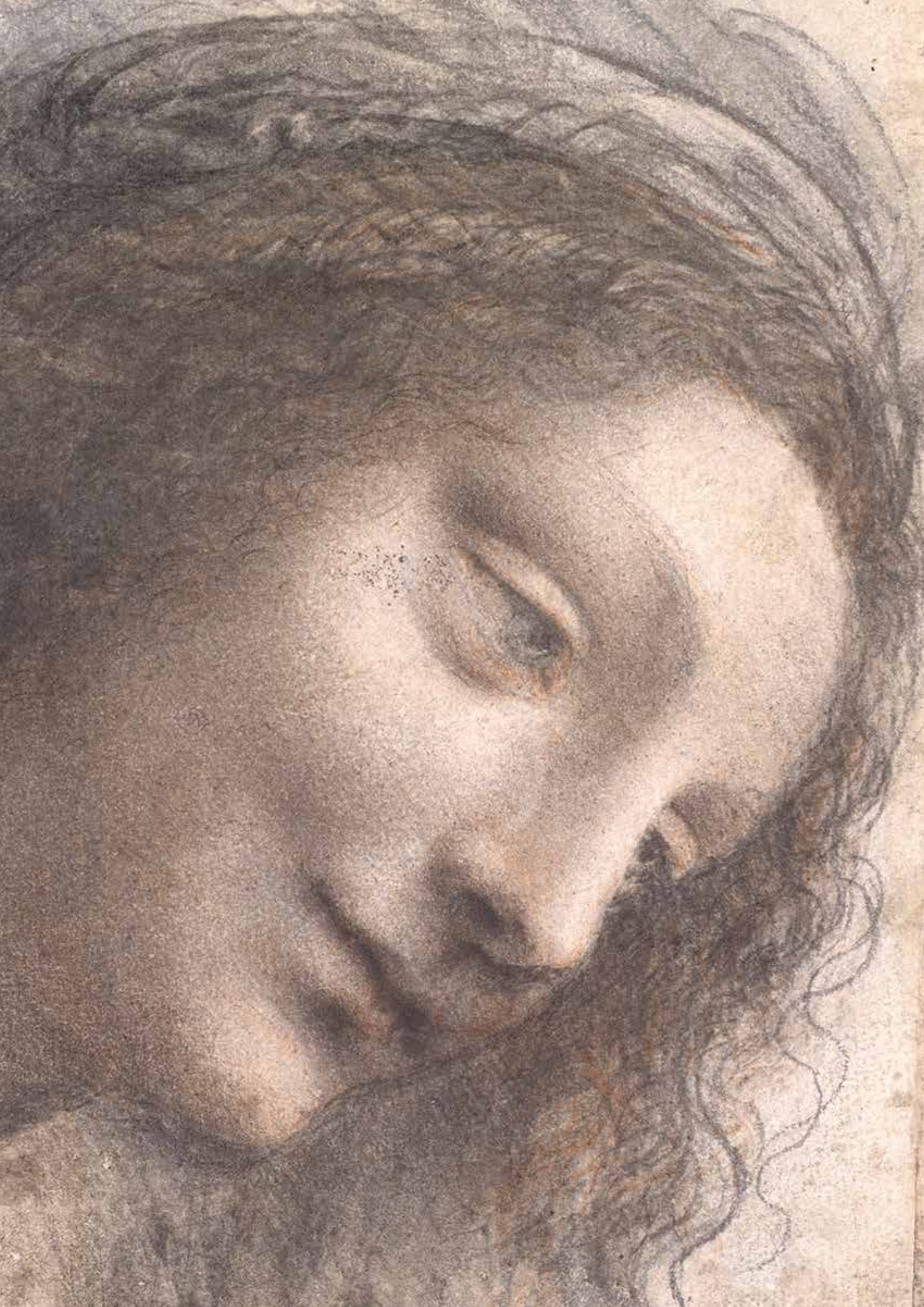
Я був дитиною, бігав і грався; я був закоханим і йшов, не помічаючи нічого, крім своєї любові; я був літнім чоловіком і сунув, важко пересуваючи ноги, вулицями, якими проходив тисячі разів; я розмовляв німецькою, англійською, французькою, іспанською, італійською, шведською мовами. Я був зіркою, що пливла по небу, і старим кораблем, що застиг на верфі. Ці кілька хвилин я жив великою істиною, непохитною впевненістю, спокоєм і хвилюванням одночасно.

І я зрозумів, що в цей момент був філософом – філософом, яким не можуть зробити ані титули, ні звання, ні книги. Так, просто філософом... І це було так прекрасно! Тому я вам про це і розповідаю.

І якщо багато хто усе ще не розуміє, про що я кажу, нехай це вас не бентежить. Я теж до кінця не розумію. Я просто розповідаю вам про одне невелике відкриття душі, внутрішнє, тонке, але інтуїція підказує мені, що воно є надзвичайно важливим.

Чи не відкрилася в цей момент частка цього забутого мистецтва – великого мистецтва бути філософом завжди і скрізь? Я щиро вірю, що це так. Спробуйте коли-небудь, і ви не пошкодуєте.

ДЛЯ ЧОГО ПОТРІБНА ФІЛОСОФІЯ

■ *Делія Стейнберг Гусман*

Сьогодні про всі речі судять із того, яку користь вони можуть принести. Якщо з чогось не можна мати реального зиску в тій чи іншій формі, воно не має ваги.

Так само ставляться й до філософії – мистецтва й науки для життя. Вона досить складно знаходить собі місце серед усього, що сьогодні вважається вигідною справою, тому що не так просто розгледіти ті виняткові переваги, які вона пропонує людині.

Не будемо зупинятися ні на визначеннях, ні на етимології, які, безумовно, залишаються актуальними для розуміння головного призначення філософії. Ми знаємо, що філософія – це любов і, отже, пошук мудрості. Але слід ще раз згадати, про яку мудрість ми говоримо і, особливо, що означає любити й шукати те, що ти любиш.

Кожному, хто хоче присвятити себе певній справі, опанувати професію чи зайнятися якоюсь практичною роботою, потрібно вивчати цю справу, потрібно вчитися; це особлива форма мудрості, необхідна для того, щоб правильно діяти. Одне з найпростіших питань, яке зазвичай ставлять дітям, – «ким ти хочеш стати, коли виростеш?». Так ми дізнаємося, чого дитина хоче навчитися, що вивчати, чим займатися.

Однак ніхто не питає: «Яким змістом ти хочеш наповнити своє життя?» Можливо, це тому, що дитина ще не усвідомлює цього, як не може визначити, чим хотіла б займатися, коли виросте. Або, можливо, тому, що мало хто вважає, що це питання є важливим.

Проте це дуже важливе питання, це важливий початок для філософії, саме воно спрямовує всі пошуки й дозволяє знаходити правильні відповіді; саме воно надає значущості людині. Це питання наближає нас до власної реальності й відкриває безліч шляхів для досягнення досконалості, яка зовсім не пов'язана з роботою, яку ми виконуємо. Або, якщо поглянути по-іншому, саме це питання надає ваги всьому, що ми робимо в житті.

нювати розумові здібності – ми говоримо про те, що набагато перевершує все це; ми говоримо про пізнання власного Я, його психологічних та ментальних властивостей, і, крім того, його слабкостей та внутрішніх сил – водночас не лякаючись перших і не пишаючись другими. Це означає прагнути до духовного виживання, покладаючись на власні переконання, які допомагають нам змінювати на краще й обставини життя інших людей, і наші власні життєві обставини.

Така форма мудрості шукає і знаходить скарби як у великому, так і в малому. Вона страждає, коли бачить нещастя, проте вони її не паралізують; вона любить прекрасні речі; вона керується об'єктивною істиною, а не власними вподобаннями; вона бачить чудовий малюнок,

Щоб бути добрим, потрібно наважитися бути не таким, як інші.

У цьому й полягає основна мудрість філософії: надавати життю сенс, починаючи з пізнання самого себе, надавати цінності часу й нашим можливостям діяти правильно. Для цього не потрібно проводити психологічний аналіз або оці-

зроблений всесильною рукою, яка скеровує рух природи і Всесвіту в їх безмежності.

У цьому випадку філософія потрібна – багато для чого і багато кому.

Вона потрібна нам, щоб бути добрими.

Ми знаємо, що є багато різних уявлень про мораль і що суспільні умовності впливають на те, що ми називаємо добрим чи злим. Але в глибині серця кожен знає, що саме є добром, і якщо робить протилежний вибір, то просто тому, що для нього не важливе його власне уявлення про себе і він вважає за краще погоджуватися з думками, прийнятими серед певних людей, які мають внутрішню порожнечу чи фанатичні уявлення.

Щоб бути добрим, потрібно наважитися бути не таким, як інші.

Або, кажучи ще простіше: бути природним, керуючись найпрекраснішими ідеями, що їх ми відкрили завдяки філософії. Мудреці, які жили до нас, передали нам мудрість, яка перебуває поза часом і простором.

Філософія нам потрібна, щоб бути справедливими, керуючись тим, що істинне.

Філософія нам потрібна, щоб бути справедливими, керуючись тим, що істинне. Ми знаємо також, що людям не доступна абсолютна істина, але можна наблизитися до істини, і це не має нічого спільного з особистими нав'язливими ідеями чи надмірним захватом; йдеться про істину, яку визнають тому, що вона дієва як для окремої людини, так і для всіх інших.

Так, справедливість – це не реванш і не відплата за провини, а розумне налаштування на істини, які ми втілюємо в життя. Справедливість передусім – це здатність судити самого себе і водночас не впадати в крайнощі, а, навпаки, виправляти себе, ставати щодня кращим.

Філософія нам потрібна, щоб цінувати красу й насолоджуватися нею.

Філософія нам потрібна, щоб цінувати красу й насолоджуватися нею. Знову варто зазначити, що не існує абсолютних канонів «краси», у різні часи прекрасним вважалося різне. Однак краса має властивість так сильно впливати на нас, що всередині прокидається бажання якомо-

га більше уподібнитися їй. Дисгармонія в кожній зі сфер, яку сьогодні називають мистецтвом або красою, на жаль, показує спотворення й порушення у внутрішньому світі, через що багато митців страждають і переносять усе це у свою роботу, передаючи в ній власний відчай або нерозуміння.

Той, хто шукає і знаходить красу, однаково насолоджується й муркотанням kota, і сяйвом зірки; він зумів би передати всю чарівність цього світу, якби це було йому під силу.

Філософія нам потрібна, щоб не тільки вивчати, а й розуміти.

Філософія нам потрібна, щоб не тільки вивчати, а й розуміти. Розуміння дозволяє сприймати все те, що перебуває за межами чуттєвого сприйняття; воно допомагає розуміти те, що всередині, розуміти корінь того, що проявлено зовні. Пізнавати самого себе – класична філософська максима – це найкращий спосіб розуміти самого себе, уникаючи як самокатування, так і самовиправдання. Пізнавати самого себе об'єктивно – це найкращий спосіб розуміти інших людей, тому що в такому разі ми будемо шукати причини, а не наслідки, й не будемо допускати відмовок або раптових образ, що не мають розумних підстав.

Філософія потрібна, щоб любити, тому що любов – це найважливіша частина філософії.

І, крім усього цього, філософія потрібна, щоб любити, тому що любов – це найважливіша частина філософії. Не виключаючи любові до конкретних людей, філософія розширює її, перетворює на узи єднання, які стирають будь-які межі й наближають нас до всіх таємниць Всесвіту.

Для чого потрібна філософія? Той, хто спробує зрозуміти ті кілька пояснень, що наведені вище, отримає універсальний ключ, що відкриває доступ і до власного внутрішнього світу, і до тих незліченних шляхів, які пропонує світ, щоб дізнатися, для чого й чому ми живемо. ■

ІСТОРІЯ ПРО КРИЛА

■ Яна Малига

Моя нова історія – стара.
Як світ, як вміння дихати, як зорі.
Вона лише збирає крам добра
Серед усіх вже пройдених історій.

Вона уявно поділяє світ
На дріб'язок і головну подію.
Коли розкриті крила на політ,
Не час вже навіть смикатись: «Не вмю...»

До того дня – усе, як і у всіх:
За розкладом життя, не розуміння.
Їй молодість свою укласти б в сміх,
А не стелити сіно для падіння.

Їй крила тихо видерли вночі.
В холодний січня вир вмістили долю.
Вона без них подалась вдалечінь,
Уклавши біль свою в прийдешню волю.

Свідомо хтось засуджував ходу,
В якій із часом спину вкрили шрами.
Коли її, ще зовсім молоду,
Життя тріпало різними вітрами.

Коли вона сама свої граблі
Уносила і вішала під стріху.
Коли навчалась бачити Далі,
І відрізняти сенс життя від гріху.

Їй вчителі траплялись день у день,
Вона ж їх вміння всотувала вдячно.
Хтось намагався влучити в мішень,
Хтось просто зловтішався необачно.

Проїшли роки. Загоїлось життям
Усе, що не потрапило у спомин.
Вона пішла шляхом не вороття,
Зібравши лише легкий вузлик втоми.

Вона сама вже вчила йти вперед,
І дітям вже відбілювала крила.
Чекала, поки прийде їх черед
Виходить в море, з піднятим вітрилом.

І вкотре вчилась жити навмання,
Тому, що серцю іншого не треба.
Адже життя, то не серцебиття,
А шлях, від нетрів пекла і до неба.

Зникали дні, помножуючи ніч.
Її дорослий погляд став відвертим.
І з ворогом зустрівшись віч-на-віч,
Вона могла його на попіл стерти.

Але їй знов ввижалося дівча
Із вирваними крильми в день зимовий.
Хоча туди й не має вороття,
У подумках верталась в січень знову.

І піднімалась сходами часу
До заданої мріями вершини.
Оточення впливало на красу
І на період нової гостини.

Ельбрусу не було. Говерла – так!
Вона, без крил, дивилась на підніжжя.
І до вподоби всім прийшовся смак
Її неординарного навстіжжя.

Це потім вже випробування слав,
Її епоха викликів і вражень.
А хто б тоді, у той ще січень знав,
Що шрами стануть шляхом відображень?

І викарбують вдачу нелегку,
Збиратимуть десятки років досвід,
Щоб враз перетворити блискавку
В те, на що не звертав уваги досі.

Ось вся моя історія життя.
Без крил можливо підкорить висоти!
Якщо в житті немає вороття,
Задай собі одне питання: «Хто ти?»

І просто спробуй відповідь знайти,
Себе відверто вразити бажанням.
Щоб досягнути верху – треба йти,
Не витративши сил на жалкування. ■

ПІЗНАЙ САМОГО СЕБЕ. РОЗМОВА ОДНОГО АФІНСЬКОГО ПОЛКОВОДЦЯ ЗІ СВОЇМ УЧИТЕЛЕМ

■ Катерина Любонько

Афіни 2440 років тому. Молодий аристократ Алквіад сповнений амбіцій і от-от розпочне політичну кар'єру. Невдовзі він виступить на народних зборах із порадами щодо військової стратегії Афін у відносинах із Персією та іншими державами.

Саме в той час могла відбутися його розмова з Сократом – славетним афінським філософом і вчителем, яку ми спостерігаємо, читаючи діалог Платона «Алквіад I». Через кілька століть цей діалог стане своєрідним вступом до платонівської філософії. У ньому Сократ роз'яснює загадкову, але ключову для того, хто прагне

мудрості та готовий працювати над собою, пораду «Пізнай самого себе».

Ці слова стають актуальними для Алквіада після того, як той усвідомлює: він лише вважає, що знає, куди скеровувати афінський народ, а насправді цього бачення не має. До того ж Сократ, знаючи про намір молодого аристократа показати себе у війні з персами, докладно розкаже про виховання перських царевичів, яке значно краще за Алквіадове: «Коли їм виповнюється двічі по сім років, діти переходять під опіку царських вихователів, як їх називають: ними є чотири обрані знатні перси старшого віку, яких вважають

наймудрішими, найчеснішими, найрозважливішими і найвідважнішими»¹. Тож хоч яким знатним, гарним та амбіційним не був би Алквіад, це йому не допоможе перемогти персів. Та Сократ має що йому порадити: «Отож, чудовий друже, послухай мене і дельфійське пророцтво: “пізнай самого себе”, бо ... нічого немає такого, чим їх можемо перевершити, окрім наполегливості та уміння. Якщо ти не здобудеш цього, то не здобудеш визнання ані серед греків, ані серед варварів»². А далі він це дельфійське пророцтво коментує.

Міркуючи, Сократ ставить питання: пізнавати себе – це пізнавати що? Своє тіло? Своє майно? Та виявляє, що це означає пізнавати свою душу, адже людина – це душа, яка користується тілом, а не навпаки: «...ми домовилися, що людина є тим, що керує тілом... то, гадаю, що людина є нічим іншим, як душею»³.

І як же пізнати себе як душу? Щоби хоч трохи прояснити це, Сократ використовує метафору душі як ока: «Якби нашому окові, наче людині, цей вираз говорив “побач самого себе”, то як мали б ми розуміти цю настанову? Чи ж не так, що окові треба було б дивитися на щось таке, дивлячись на що, воно бачило б само себе?»⁴. Іншими словами, треба знайти дзеркало! Бо якщо у фізичному дзеркалі можна побачити своє тіло, то, можливо, існує й дзеркало, в якому можна побачити душу? Що може стати таким дзеркалом? У фізичного ока є частина, якою воно може бачити – зіниця. Сократ називає її найкращою частиною ока, бо саме вона забезпечує зір, заради якого око й існує. Іншими словами, зіниця – це суть ока. Саме себе око може побачити, наприклад, в оці іншої людини, саме у зіниці. Тобто око може бачити себе у подібному собі, а саме – в найкращій його частині, у його суті. Так само, говорить Сократ, і душа може побачити себе у душі іншої людини, а саме – в найкращій її частині: «А якщо, друже Алквіаде, душа намірється пізнати себе, – то чи повинна вона дивитися у саму душу, а насамперед – у те її місце, в якому міститься чеснота душі, тобто мудрість?»⁵.

¹ Діалог «Алквіад» у перекладі П.Содомори, [121ε]

² Діалог «Алквіад» у перекладі П.Содомори, [124α-β]

³ Діалог «Алквіад» у перекладі П.Содомори, [130γ]

⁴ Діалог «Алквіад» у перекладі П.Содомори, [132δ]

⁵ Діалог «Алквіад» у перекладі П.Содомори, [133β]

Бронзове дзеркало з ручкою у вигляді каріатиди, бл. 460 до н.е.

За словами Сократа й Алквіада, ця частина має божественну природу, тож другий спосіб пізнати себе – це дивитися на богів. І в богах ми навіть чіткіше можемо себе побачити, бо «як бувають дзеркала ясніші, чистіші та яскравіші, аніж відображення в окові, то так само й бог є чистішим і яскравішим, аніж краща частина нашої душі»⁶.

Око може дивитися на руку, може дивитися на підлогу. І постійно при цьому буде щось пізнавати. Але чи буде воно при цьому пізнавати й бачити себе? Тут, видається, загадка й розгадка самопізнання. Хто вглядається в божественну частину душі іншої людини, хто споглядає образи богів, найкраще бачить себе.

Алквіад може себе пізнати, звернувши зір своєї душі в душу Сократа. Він може побачити себе у друзях – у найкращому в них. Він може узріти свій справжній образ, споглядаючи образи богів, які ретельно витесували афінські майстри у скульптурах.

Ця розмова завершується обіцянкою Алквіада не залишатися невігласом і дбати про свою душу,

й надією Сократа на те, що майбутній полководець виявиться сильнішим і буде в змозі подолати спокуси розбещеного афінського суспільства.

Та історичний Алквіад таким не став. Бажаючи швидкої слави, він керувався своєю вигодою, змінював табори, за які воював, і цим на віки набув неслави як зрадник Афін. Платон про це знав, коли писав свій діалог, бо на той час Алквіад уже помер. Чому ж тоді великий майстер діалогу зберігає в тисячоліттях цю розмову, яка, можна сказати, була марною? Чи не для того, можливо, щоби люди побачили: ми маємо шанс, ми можемо розкрити себе для себе, розкрити справжню суть речей і завдяки цьому прожити життя мудріше, але правда і в тому, що не обов'язково ми цей шанс використовуємо. Наша історія життя може мати і безславний кінець, якщо ми, як Алквіад, у важливих виборах спокушаємося на швидкі результати заради своєї вигоди. Сократ же показує інший шлях – складніший і на перший погляд не такий яскравий, але, схоже, тільки він веде до справжнього розквіту й успіху людини – шлях самопізнання. ■

«Алквіад навчається у Сократа», 1776 р., Франсуа-Андре Венсан, Музей Фабра

⁶ Діалог «Алквіад» у перекладі П.Содомори, [133у]

АРИСТОТЕЛЬ: ЕТИКА ЩАСТЯ

■ Джуліан Скотт

Одна з найвідоміших робіт Аристотеля – це «Нікомахова етика», названа так на честь його сина Нікомаха, який редагував її. Цікаво, що жодна з праць давньогрецького філософа, які дійшли до наших днів, не була написана безпосередньо ним. Всі твори Аристотеля – це компіляції його нотаток до лекцій, які збирали та видавали його учні. Цим пояснюють зчаста сухий стиль їх викладу, що різко контрастує з його втраченими «Діалогами», які Цицерон описував як «золотий потік красномовства».

«Етику» можна вважати політичним твором, оскільки на початку Аристотель стверджує, що для якісного виконання своїх обов'язків політик має знати, що таке душа людини та що є благом для неї. Цікаво, чи багато сучасних політиків про це розмірковують? В цьому полягає одна з переваг вивчення праць класичної філософії: твори давніх мудреців дають нам інший погляд на речі, що часто виходить за межі своєї епохи та залишається актуальним і в наші часи.

Згідно з Аристотелем, в нас співіснують три типи душі, а саме: рослинна душа – нераціональна та інстинктивна, що опікується лише нашим життєзабезпеченням та фізичним розвитком; тваринна душа, яка пізнає світ за допомогою емоцій та відчуттів; і, врешті, раціональна душа, що є насправді людською частиною в людині. Раціональна душа прагне розуміння та тяжіє до розумного життя.

Розмірковуючи про те, що ж для людини є благом, Аристотель визнає, що існує багато благ, і вони можуть бути абсолютно різними залежно від темпераменту людини та обставин, в яких вона перебуває. Наприклад, бідняку найвищим благом здається багатство, в той час як хворий прагне міцного здоров'я і в ньому вбачає найвище благо. Та є таке благо, якого прагнуть всі без винятку люди, незалежно від зовнішніх умов життя, й таким благом є щастя.

Поняття людського щастя має бути пов'язане із притаманною саме людині властивістю – розумом. Тож щастя полягає у діяльності, яка узгоджена з розумом: в добродесних вчинках і в спогляданні, чи то в глибокому роздумі. За будь-яких часів та за будь-яких обставин ми можемо практикувати чесноти та осмислювати життя.

Мабуть, чи не найбільшим «відкриттям» Аристотеля у цій сфері є його майже математичне визначення чесноти (яка у перекладі з давньогрецької означає «досконалість»). Це завжди середина, чи то «середнє», між двома крайнощами, одна з яких – надмірність, а інша – нестача. Розглянемо на прикладі: хоробрість – це середина між нерозумною відвагою та боягузством. Більше того, міра чесноти завжди має бути вираженою: не занадто багато та не занадто мало; у підходящий час, стосовно належної людини або речі, із доречним мотивом та у правильній формі. Таким чином, діяти добродесно це не лише означає «бути добрим». Це означає стати майстром у мистецтві життя. Досягти цього настільки ж непросто, як влучити в яблучко при

стрільбі з лука; при цьому вести себе негідно настільки ж легко, як схибити. Як бачимо, Аристотель у більшості випадків закликає нас обирати складні шляхи та не збочувати на легкі стежинки задоволення.

Добра новина в тому, що чесноти можна набувати. Ми не приречені проживати все життя із тим багажем, котрий отримали при народженні. Вони можуть розвиватися дотриманням простого принципу – «практика веде до досконалості». Аристотель викладав це так: «Ми стаємо справедливими, коли вчиняємо справедливо, стриманими – коли поводимо себе стримано, сміливими – коли діємо сміливо». Все ж не варто очікувати негайних результатів, а краще ставитися до набуття чеснот, як до практики тривалістю в життя.

Щодо практики споглядання (яку Аристотель називає другим ключем до щастя), то тут ідеться про те, що потрібно думати, а не лише чинити добре. Нам слід розмірковувати про події нашого життя та про шляхи інших людей, про історію, про політику, про природу Всесвіту... Це також збагачує життя людини та веде до ясного та справді людського щастя, котре допомагає нам долати негаразди.

Цим Аристотель довершує коло аргументів і знову повертається до політики. Тепер, – каже він, – коли ми знаємо, що таке людина і що є для неї благом, ми можемо визначити, який тип політичної системи найкраще обрати для загального добробуту. Цю тему Аристотель розгортає у продовженні своєї праці – трактаті «Політика».

...доброчесності ми набуваємо, здійснивши [щось] раніше, так само як і в інших мистецтвах. Адже коли щось потрібно робити, пройшовши навчання, то вчимося ми, роблячи це; наприклад, будуючи будинки, стають будівничими, а граючи на кіфарі – кіфаристами. Подібним же чином, діючи справедливо, ми стаємо справедливими, розсудливо – розсудливими, а мужньо – мужніми.

«Нікомахова етика». Аристотель

ФІЛОСОФСЬКА ВІКТОРИНА

1 Якому філософу належить вислів: «Історія повторюється двічі: вперше як трагедія, вдруге як фарс»?

- a. Кант
- b. Гегель
- c. Фіхте
- d. Вольтер

2 Яка комаха найвідоміша у китайській філософії завдяки Чжуан-цзи?

- a. Оса
- b. Метелик
- c. Мураха
- d. Комар

3 Хто з цих людей не навчався у Сократа?

- a. Есхін
- b. Евклід
- c. Арістипп
- d. Кратил

4 Що об'єднує цих філософів: Платон, Кант, Г'юм, Гьосле?

- a. Любов до морепродуктів
- b. Час
- c. Ідеалізм
- d. Соціальне походження

5 Хто є автором цитати: «Отже, що ж таке час? Коли ніхто не питає мене про це, я знаю, але як тільки йдеться про пояснення, я вже не знаю. Однак я сміливо тверджу, що знаю ось що: якби ніщо не проминало, то не було б минулого часу; якби ніщо не наставало, то не було б майбутнього часу; й якби не було нічого, то взагалі б не було часу теперішнього?»

- a. Платон
- b. Блаженний Августин
- c. Декарт
- d. Ансельм Кентерберійський

6 Деякі філософські поняття, якими ми користуємося і сьогодні, були запроваджені середньовічними схоластами, наприклад, поняття «реальність». Хто був його автором?

- a. Дунс Скот
- b. Абельяр
- c. Тома Аквінський
- d. Гуго Сен-Вікторський

7 З вивчення спадку якого філософа починалось навчання у неоплатонічній традиції?

- a. Піфагор
- b. Платон
- c. Аристотель
- d. Геракліт

8 Як називається перший етап буддійського вісімкового шляху?

- a. Шила (мораль)
- b. Праджня (мудрість)
- c. Самадхі (дисципліна)
- d. Мудра (знак)

9 Аристотель ділив теоретичну філософію на три розділи: метафізику, математику і фізику. Метафізика (перша філософія) була фундаментом для математики і фізики. Що досліджувала метафізика?

- a. Першопринципи і причини
- b. Числа та їхні зв'язки між собою
- c. Властивості нематеріальних речей
- d. Властивості матеріальних речей

Правильні відповіді:

1.-b 2.-b 3.-d 4.-c
5.-b 6.-a 7.-b 8.-b
9.-c

Кольори

ЧОРНИЙ КОЛІР ЗІНИЦЬ

■ *Олександра Канафоцька*

Ми носимо цей колір у собі. У своїх зіницях. Якби прагнення мало барву – то лише чорну. Чорному кольору настільки миле світло, що він ловить його і не хоче відпускати. Чи то світлу такий милий чорний колір, що воно тягнеться до нього найбільше?

What are you longing for, my friend?

Чорна діра, яка прагне усього, і навіть світло не може її покинути.

Чорні зіниці, які спрагло вловлюють промені світла, що малюють світ у наших очах. Зіниці, задивлені у зоряне небо. У гру світла в бурульках. У танець дощу по калюжах. У милі обличчя. У фіолетовий відблиск воронячих крил. Чорні-чорні зіниці.

What are you longing for, my friend?

Чи бувало так, що ви дивилися своїми чорними зіницями на щось настільки прекрасне, що вам було аж боляче? Солодка мука від краси, що зводить серце. Від очей до серця – коротка відстань. Як від серця – до очей. Сльози. Чисті, прозорі, гарячі, гіркі. Світлом сповнені.

Ви бачили сльози на картинах великих майстрів?

Чорний колір розтрісканих від спраги губ. Мука творця, що завершує своє оповідання чи картину і знає, що не зміг передати всього, що пережив у своїй уяві. Мука, коли ти не в силах підібрати слова, аби передати те, що відчуваєш. Мука, коли хочеш танцювати краще. Рух, точніший рух... Мука, коли відчуваєш у собі нестачу чогось – таланту чи розуму, чи чесності, наприклад. І ти спрагло хочеш... Хочеш того, що вважаєш прекрасним і чистим.

Чи можна випити зорі?

Craving.

О, скільки вогню приховано у чорноті вугілля чи нафти. Вогню, що випалює нас ізсередини. Дере горло.

Чи можна випити зорі?

Чорні діри намагаються. Але і вони, і вони вивергають всотану масу назад у Всесвіт. А ми? Страждаємо, жадаючи чогось. Страждаємо, маючи, бо маємо.... Недостатньо. Нам хочеться мати сильніше. А в нас бракує і маси, і чорноти, і гравітації, аби втримати усе, що нам миле, назавжди. Навіть чорні діри цього не можуть, а ми....

What are you longing for, my friend?

Ми, навіть коли на новий автомобіль гроші збираємо, відчуваємо муку, що його ще нема з нами.

І коли від нас тікає вірш, який ми майже вловили. Майже! І коли ми вірш таки записуємо – а він недосконалий. Чи можна вловити вірш?

What are you longing for, my friend?

Ми фіксуємо мить у фотографіях, використовуючи чорноту об'єктивів. Але чи можна насправді упіймати мить на фотографію? Цілковито?

Чорний колір чорних дір.

Чорний колір зіниць.

Але! Чорний колір Богородиці у монастирі Монсеррат. Чорний колір Калі.

Чорний колір неба глибокої ночі.

Чорнозем.

Чому Крішна – чорний?

What are you longing for, my friend? ■

Про цікаве

У Саудівській Аравії знайдено гігантські скульптури тварин.
Горельєфи тварин, в тому числі верблюдів, в археологічному комплексі «Стоянка верблюдів» були відкриті ще у 2018 році, але тільки зараз вчені змогли їх датувати. За даними останніх досліджень, їхній вік може сягати 7-8 тисяч років.

Джерело: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-58575193>

Національний музей історії України отримав у подарунок унікальну сокиру із тризубом.

Львівський підприємець подарував музею придбану у «чорних археологів» унікальну сокиру із зображенням тризуба князя Володимира Великого. Цінну пам'ятку X ст. інкрустовано сріблом.

Джерело: <https://nmiu.org/novyny/2496>

Вчені дізнались, як міг виглядати прадавній ліс.

У США поряд з містечком Каїр штату Нью-Йорк вчені виявили залишки прадавнього лісу, який був на цьому місці близько 385 мільйонів років тому. У лісі росли дерева роду Eospermatopteris і Archaeopteris.

Джерело: <https://focus.ua/uk/technologies/492581>

Хімічні сполуки, необхідні для виникнення життя, виявлені у протопланетних дисках.

Аналіз даних випромінювання від систем з молодими зірками показав наявність органічних макромолекул у протопланетних дисках. Їхня присутність має велике значення, оскільки вони є «містком» між простішими сполуками на основі вуглецю і сполуками, необхідними для виникнення і підтримки життя.

Джерело: https://ostannipodii.com/a/202109/yak_planeti_mozhut_buti_zasiyani_himichnimi_rechovinami_neobhidnimi_dlya_viniknennya_zhittya-100022875/

ФІЛОСОФІЯ ДЛЯ ЖИТТЯ

Курс лекцій та практичних занять

22 лекції
заняття щотижня

практичні заняття
двічі на місяць

курс вивчається
у 54 країнах

Програма

- Філософія як спосіб життя ▪ Індія ▪ Тибет ▪ Єгипет ▪ Рим і стоїки ▪ Конфуцій
- Платон ▪ Плотин ▪ Аристотель ▪ Свобода вибору і доля ▪ Філософія історії

Що дає курс практичної філософії

- пізнавати себе і вчитися володіти собою
- краще розуміти інших
- приймати події, виклики часу і не боятися змін
- розвивати критичне мислення, міркувати та розширювати світогляд
- розвивати символічне мислення та творчу уяву

Більше, ніж навчання

Разом ми робимо культурні і волонтерські проекти. У школі філософії «Новий Акрополь» ви знайдете однодумців, щоб допомагати природі та людям.

Запрошуємо у філософську подорож! Реєструйтесь і запрошуйте друзів:

 newacropolis.org.ua [philosophy_course](https://www.instagram.com/philosophy_course)

Готуються до друку

- Платон. «Менон»
- Платон. «Кратил»
- Прокл. «Коментар до діалогу «Кратил» Платона»
- Хорхе Анхель Ліврага. «Анкор-учень»
- Хорхе Анхель Ліврага. «Фіви»

З питаннями про придбання і розповсюдження звертатися:

  (066) 465-21-12 facebook.com/danilov.evgen

facebook.com/NewAcropolisPublishing